

С.П. Даніш,
здобувач Національного університету
ДПС України

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ

У статті визначено особливості публічно-правової відповідальності за порушення конкурентного законодавства за результатами державного контролю; виділено властивості, притаманні розгляду окремих категорій порушень законодавства у цій сфері.

Ключові слова: публічно-правова відповідальність, юридична відповідальність, державний контроль, конкурентне законодавство, захист економічної конкуренції.

В статье определены особенности публично-правовой ответственности за нарушение конкурентного законодательства по результатам государственного контроля; выделены свойства, присущие рассмотрению отдельных категорий нарушений законодательства в данной сфере.

Ключевые слова: публично-правовая ответственность, юридическая ответственность, государственный контроль, конкурентное законодательство, защита экономической конкуренции.

Paper defines the characteristics of public legal liability for the infringement of competition law as a result of state control; features of several categories of the violations of law in this area are highlighted.

Key words: public liability, legal liability, government control, competition law, protection of economic competition.

Створення цивілізованих ринкових відносин у нашій державі залежить не лише від існування досконалого конкурентного законодавства, а й від наявності чинного правового механізму юридичної відповідальності за порушення правових приписів. Державний контроль за дотриманням законодавства у сфері економічної конкуренції може бути ефективним лише в тому разі, якщо порушення законодавства будуть супроводжуватися адекватними заходами реагування з боку держави. Разом з тим, сутність та особливості публічно-правової відповідальності за порушення конкурентного законодавства досліджені сьогодні ще недостатньо, що обумовлює важливість розгляду цієї проблематики, а також слугує підтвердженням актуальності та новизни зазначеної статті. Метою написання статті є визначення особливостей публічно-правової відповідальності за порушення конкурентного законодавства.

На жаль, чинне законодавство не дає однозначного визначення такій категорії, як “відповідальність за порушення конкурентного законодавства”. У зв’язку з цим, необхідно навести узагальнене визначення юридичної відповідальності: юридична відповідальність – визначені правом несприятливі наслідки, що настають для конкретної особи у зв’язку з учиненням нею правопорушення. Іншими словами, юридична відповідальність – це різновид соціальної відповідальності, яку може бути розтлумачено не тільки як відповідальність за скоєне (вчинене) порушення нормативної поведінки [1, с. 24].

Згідно з положеннями п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, встановлюються виключно законами України: засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них [2]. Як можна побачити, відповідальності за порушення законодавства у сфері економічної конкуренції притаманний двоїстий характер: вона регулюється нормами як публічного, так і приватного права. Питанням конкурентної

відповідальності за порушення законодавства присвячені розділ VIII Закону України “Про захист економічної конкуренції” [3] та Глава 5 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” [4]. Відповідно до свого основного призначення норми цих законів виконують охоронну функцію права, і в реалізації цієї функції одне з головних місць належить заходам юридичної відповідальності.

Потрібно зазначити, що теорією конкурентного права передбачена відповідальність публічно-правового характеру та цивільно-правового характеру.

При цьому слід пам'ятати, що питання контролю за дотриманням законодавства у сфері економічної конкуренції мають загальний характер, загальні принципи процесуальних засад, загальні підходи до встановлення порушень та відповідальності за них.

Разом з цим, існують окремі особливості в цьому процесі, на які потрібно звернути особливу увагу, а саме:

- специфіка розгляду справ щодо порушень законодавства про захист від недобросовісної конкуренції;
- особливості розгляду справ про порушення законодавства при здійсненні концентрації та узгоджених дій;
- розгляд справ про порушення адміністративного характеру.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності, зокрема, недобросовісною конкуренцією є дії, визначені Главами 2-4 зазначеного Закону.

Звернемо увагу на особливості, які безпосередньо існують у застосуванні правових норм при виявленні, припиненні та недопущенні правопорушень у вигляді недобросовісної конкуренції.

Щодо застосування законодавства:

– закон має правозастосовну функцію до відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарювання, у зв'язку з недобросовісною конкуренцією, у тому числі в разі вчинення ними дій поза межами України, у разі якщо дії мають чи можуть мати негативний вплив на конкуренцію на її території;

– відносини, пов'язані із захистом від недобросовісної конкуренції регулюються як зазначеним законодавством, так і законами України “Про захист економічної конкуренції” [3] та “Про Антимонопольний комітет України” [5], а також Паризькою конвенцією про охорону прав власності від 20 березня 1883 р., міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, іншими актами законодавства.

Щодо підстав про розгляд справ про порушення, визначеними такими, як недобросовісна конкуренція:

– справи розглядаються, як правило, за заявою осіб (суб'єктів господарювання, громадських професійних об'єднань в інтересах своїх учасників), права яких порушені діями, визначеними як недобросовісна конкуренція, протягом 6 місяців із дня, коли вони дізнались або повинні були дізнатися про порушення своїх прав. Закінчення цього терміну заяви про порушення є підставою для відмови у прийнятті заяви, якщо орган Комітету не визнає поважними причини пропуску строку звернення із заявою;

– власна ініціатива органу Антимонопольного комітету (ст. 36 Закону України “Про захист економічної конкуренції” [3]), у разі загрози суспільним інтересам від проявів недобросовісної конкуренції. Проте змінами до Закону введено строк давності притягнення до відповідальності – 3 роки з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення – з дня закінчення вчинення порушення.

При розслідуванні справ про порушення у вигляді недобросовісної конкуренції:

– для доведення ознак порушень застосовуються інші норми права, зокрема Цивільний кодекс України (ст. 7), патентне законодавство, авторське право і суміжні права, право промислової власності, законодавство про рекламу, про охорону прав на знаки для товарів і послуг, комерційне (фірмове) найменування, про друковані засоби масової інформації, про комерційну та державну таємницю;

– особливості застосування ст. 1 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” – у практиці діяльності органів Комітету були випадки позитивного вирішення спорів заявою суб’єктів господарювання про недобросовісні дії конкурентів, коли не можна застосовувати жодну з вписаних у Законі норм за браком (повним або частковим) установленого в цих нормах складу порушення. При цьому при доведенні порушення керувалися зобов’язаннями України як члена Союзу з охорони промислової власності, беручи до уваги, що держава приєдналась до Паризької конвенції, і її ст. 10 бiс була покладена в основу чинного Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції”.

Застосування при кваліфікації дій суб’єкта господарювання генеральне визначення недобросовісної конкуренції, наведене у ч. 1 ст. 1 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” [4], органи Комітету приймали рішення, у якому вписаний склад правопорушення, не наведено у гл. 2–4 цього Закону. Тобто фактично створюється диспозиція нової норми при збереженні головної гіпотези: “недобросовісна конкуренція є... або таким, що суперечить торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності є...”. Аналіз застосування такої норми свідчить, що майже понад 250 порушень у вигляді недобросовісної конкуренції можна припинити шляхом використання норм чинного законодавства таким шляхом.

При доведенні порушень у вигляді неправомірного використання ділової репутації суб’єкта господарювання, особливо визначених ст. 4 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції”, необхідно усвідомлювати, що вона містить невичерпний перелік норм, оскільки неможливо передбачити всі види позначень (словесних, літерних, цифрових, зображувальних, звукових, кольорових, комбінованих тощо), якими можуть супроводжуватися виробництво та реалізація товару, комерційна діяльність суб’єктів господарювання. Єдиною гіпотезою для всіх норм ст. 4 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” визначено таку: “неправомірним є”.

Особливістю зазначеної статті є те, що її диспозитивна структура складається з таких частин:

а) юридичний факт використання чужого позначення (в часі та ринковому просторі);

б) відсутність у залі особи, яка є уповноваженою його надати на таке використання позначення;

в) чуже ім’я, фірмова назва, знак для товарів і послуг, зазначення походження товару, інші позначення, до яких виникає спір (належність позначення до особи має бути засвідчена охоронним документом та/або документом, який підтверджує факт використання позначення у господарському обігу на певному товарному ринку);

г) доведений пріоритет особи, яка вважає свої права порушеними, на використання спірного позначення в господарському обігу первинність використання позначення на певному товарному ринку;

г) можливість змішування товарів та діяльності порушника з товарами й діяльністю особи, яка вважає свої права порушеними.

При цьому важливим є визнання того, що поєднання гіпотези з диспозитивною частиною норм ст. 4 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” [4] можливе тільки за умови, якщо юридично доведеними є всі 5 складових зазначених частин диспозиції. Відсутність доказів стосовно хоча б однієї з них унеможливує застосування цієї статті до тих правовідносин, які виникають у зв’язку із використанням будь-якого об’єкта промислової власності чи іншого позначення.

Важливим аспектом доказової бази за необхідності доводити ознаки порушення недобросовісної конкуренції є призначення та проведення експертизи, отримання експертних висновків спеціалістів, проведення соціологічних досліджень. Особливо це стосується при розслідуванні порушень, передбачених ст. 4–8, 15¹ Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” [4].

При встановленні порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції приймаються обов’язкові для виконання рішення про: визнання факту недобросовісної конкуренції; припинення недобросовісної конкуренції; накладання

штрафів (розмір штрафної санкції становить до 5 відсотків доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідача за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф); офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей. Виконання цих рішень зумовлює дієвість заходів публічно-правової відповідальності за порушення конкурентного законодавства та, у разі їх об'єктивного та неупередженого застосування, слугує засобом побудови у нашій державі цивілізованих ринкових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бондаренко К.В.* Адміністративна відповідальність за зловживання монопольним становищем на ринку : теоретичний аналіз / К.В. Бондаренко // Актуальні проблеми політики. – 2009. – Вип. 38. – С. 21–25.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 7. – Ст. 8–11.
4. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 59.

Отримано 01.03.2013